

Datum : 21 september 2004
Aan : Tweede Kamerfractie GroenLinks

Economische effecten tegenbegroting GroenLinks 2005

1 Inleiding

Het CPB heeft op verzoek van GroenLinks de economische effecten van een aantal wijzigingsvoorstellen voor de begroting 2005 gezien. Uitgangspunt vormen de kabinetsvoorstellen in de Miljoenennota 2005, zoals deze door het CPB in de MEV 2005 zijn verwerkt. Wijzigingsvoorstellen in de tegenbegroting worden afgezet tegen het huidige voorgenomen beleid; terugdraaien van een ombuiging van het kabinet betekent daarom een intensivering.

2 Wijzigingsvoorstellen van GroenLinks

De wijzigingsvoorstellen van GroenLinks impliceren ten eerste uitgavenintensiveringen ad 7,0 mld euro. Hiertegenover staat 5,8 mld euro aan uitgavenbeperkingen; hiervan betreft 3,2 mld euro een schuif met de lasten (fiscalisering kinderbijslag). Ook in de sfeer van de collectieve lasten wordt een aantal wijzigingen voorgesteld. GroenLinks verlicht de microlasten met 2,9 mld euro. Gecorrigeerd voor de fiscalisering van de kinderbijslag gaat het om een lastenverzwaring van 0,3 mld euro.

De EMU-relevante lastenstijging in 2005 is 1,6 mld euro hoger dan de microlastenverzwaring vanwege de aftopping van de fiscale faciëring van de pensioenopbouw. In 2005 komt namelijk alleen het niet meer aftrekbaar zijn van de pensioenpremies boven anderhalf keer modaal in de EMU-relevante ontvangsten tot uitdrukking. Het niet langer belast zijn van een deel van de pensioenuitkering leidt gemiddeld pas 20 jaar later tot belastingderving. De microlastenverzwaring betreft slechts het effect van het vervallen van de fiscale subsidie (zie ook paragraaf 2.2).

Tabel 2.1 Budgettaire afwijkingen t.o.v. Miljoenennota, 2005

	mld euro	% BBP
EMU-saldo MEV		- 2,6
Effect voorstellen GL (+ = EMU-saldo verbeterend):		
Ombuigingen	5,8	
Intensiveringen	- 7,0	
EMU-relevante lasten	- 1,3	
Ex ante effect op EMU-saldo	- 2,5	
Inverdieneffecten	0,8	
Ex post effect op EMU-saldo	- 1,7	- 0,3
EMU-saldo GL (MEV plus voorstellen)		- 2,9

In de Macro Economische Verkenning, waarin de kabinetsvoorstellen uit de Miljoenennota zijn verwerkt, is een EMU-saldo van -2,6% van het BBP gerapporteerd voor 2005. De bovenstaande voorstellen betekenen een verslechtering van dit saldo met circa 0,3% BBP, zodat het EMU-saldo inclusief de GroenLinks-plannen op -2,9% BBP uitkomt (zie tabel 2.1). Dit is inclusief de inverdieneffecten als gevolg van de macro-economische doorwerking van de maatregelen.

2.1 Uitgaven

Tabel 2.2 vat de wijzigingsvoorstellen voor de collectieve uitgaven samen. In totaal wordt 5,8 mld euro aan ombuigingen voorgesteld; hiervan is 3,2 mld euro een verschuiving met de lasten door het fiscaliseren van de kinderbijslag. Daar staat voor 7,0 mld euro aan intensiveringen tegenover, met name door het ongedaan maken van bezuinigingen in de sociale zekerheid, door extra subsidies en door extra uitgaven voor het onderwijs.

2.1.1 Ombuigingen

- Op defensie wordt 0,3 mld euro bezuinigd, voornamelijk door minder materiaalaankopen.
- Door het invoeren van een academicibelasting in de masterfase wil GroenLinks 0,1 mld euro bezuinigen op de studiefinanciering.
- Op ministeries en ZBO's (cluster overig openbaar bestuur) wordt 0,2 mld euro bezuinigd door vermindering van het aantal onderzoeksopdrachten aan derden, minder inhuur van externen en vermindering van de topsalarissen in de publieke sector.
- De uitgaven voor wegen worden met 0,35 mld euro verlaagd.
- Verhoging van de heffingsbijdrage van woningbouwcorporaties voor het Centrale Fonds Volkshuisvesting bespaart het rijk per saldo 0,25 mld euro.
- GroenLinks vermindert de subsidies voor bedrijven, zoals de exportsubsidies en de innovatiesubsidies aan grote bedrijven, met 0,35 mld euro.

- Het fiscaliseren en inkomensafhankelijk maken van de Kinderbijslag leidt tot een ombuiging van 3,2 mld euro; hier tegenover staat een even grote lastenverlichting
- GroenLinks voert een prestatieverplichting voor bedrijven in waarbij bij middelgrote bedrijven 5% van het personeelsbestand uit arbeidsgehandicapten dient te bestaan (7% bij grote bedrijven), met als sanctie een boete van 5 000 euro. Bij invoering per 1 januari 2005 zullen bedrijven een redelijke termijn dienen te krijgen om aan de prestatieverplichting te voldoen. Tevens vindt in 2005 geen instroom in de WAO plaats, wegens verlenging van de loondoorbetalingstermijn bij ziekte. Derhalve zijn de effecten in 2005 beperkt, slechts 0,1 mld euro. De boeteontvangsten vallen onder niet-belastingmiddelen. Door de invoering van een stoelbelasting voor het vliegverkeer, nemen de niet-belastingmiddelen toe met 0,55 mld euro. Dit betreft de lastenverhoging voor buitenlandse luchtvaartmaatschappijen (zie ook lastenmaatregelen). Daarnaast nemen de niet-belastingmiddelen met 0,2 mld euro toe door het verhogen van verkeersboetes.

Tabel 2.2 Ombuigingen en intensiveringen, 2005, in mld euro

	Ombuigingen	Intensiveringen
Naar beleidsmatige clusters		
Arbeidsvoorwaarden collectieve sector		0,4
Defensie	0,3	
Onderwijs	0,1	1,3
Openbare orde		
Gemeenten en provincies	0,2	0,6
Overig openbaar bestuur	0,2	0,5
Infrastructuur	0,4	
Volkshuisvesting	0,3	0,1
Openbaar Vervoer		0,5
Milieusubsidies		0,5
Overige subsidies	0,4	0,4
Sociale zekerheid	3,2	1,5
Zorg		0,6
EU-aftichten		
Ontwikkelingssamenwerking		0,5
Niet-belastingmiddelen	0,9	
Totaal	5,8	7,0
Naar budgetdiscipline sectoren		
Rijksbegroting in enge zin	1,9	4,3
Sociale zekerheid en arbeidsmarkt	3,3	1,9
Zorg		0,7
Overig EMU-relevante uitgaven	0,6	
Totaal	5,8	7,0

2.1.2 Intensiveringen

- GroenLinks herstelt de koppeling van lonen in de collectieve sector en uitkeringen aan de contractloonontwikkeling in de marktsector voor 2005 en (met terugwerkende kracht) ook voor 2004. Voor de zorg betekent dit dat de contractlonen in 2005 0,2%punt hoger uitkomen, voor de overheid betekent dit een stijging van 0,8%-punt. Dit verhoogt de collectieve uitgaven met 0,4 mld euro.
- Voor onderwijs komt 1,3 mld euro extra beschikbaar. Dit betreft 0,4 mld voor volwassenen-educatie (alfabetiseringscursussen en inburgeringscursussen), 0,4 mld voor het VMBO (tegengaan schooluitval en versterken leer-werktrajecten), 0,1 mld voor extra onderhoud aan scholen en 0,2 mld voor het achterstandenbeleid in het basisonderwijs, het voorschoolse traject en het stimuleren van de Brede School. Ten slotte wil GroenLinks 0,2 mld euro extra uittrekken voor universiteiten.
- Conform de gebruikelijke systematiek voor voeding van het Gemeente- en Provinciefonds (GF/PF) betekent deze tegenbegroting een netto intensivering van 0,4 mld euro voor gemeenten en provincies.
- De ombuigingen van het kabinet op het gemeentelijk reïntegratiebudget (ID- en WIW-banen) worden voor 0,5 mld euro ongedaan gemaakt (cluster overig openbaar bestuur).
- Voor stadsvernieuwing wordt 0,1 mld euro extra uitgetrokken.
- GroenLinks trekt 0,5 mld uit voor onderhoud aan het spoor.
- Voor milieusubsidies wordt 0,5 mld euro extra uitgetrokken: natuur (0,2 mld), biologische landbouw (0,1 mld), duurzame energiesubsidies (0,1 mld) en wateroverlast (0,1 mld).
- Het verlagen van de werknemersbijdrage aan kinderopvang door subsidie leidt tot extra uitgaven ter grootte van 0,26 mld euro. Ook voor de beleidsterreinen cultuur (0,1 mld) en MKB-innovatie (0,08 mld) worden extra subsidiegelden uitgetrokken.
- Diverse ombuigingen van het kabinet in de sociale zekerheid worden ongedaan gemaakt. Het herkeuren van WAO-ers volgens het nieuwe schattingsbesluit vindt geen doorgang (0,13 mld euro) en de WAZ wordt niet afgeschaft (0,03 mld euro). De afschaffing van de kortdurende uitkering in de WW wordt teruggedraaid (0,1 mld euro), evenals het invoeren van de anticumulatieregeling in de WW (0,08 mld euro). Voor de uitkeringen wordt de koppeling voor beide jaren hersteld, hetgeen een stijging van het wettelijk minimumloon en de daaraan gerelateerde uitkeringen oplevert van 2,8%. Dit leidt tot een stijging van de uitgaven van 0,8 mld euro. Voor het invoeren van een wettelijke basisvoorziening voor de levensloopregeling wordt 0,11 mld euro uitgetrokken. Voor maatschappelijk opvang komt 0,1 mld euro extra beschikbaar. Het terugdraaien van de ombuiging op IHS levert een intensivering van 0,2 mld euro op.
- Het niet invoeren van de no-claimteruggaveregeling leidt tot 0,2 mld euro hogere zorguitgaven doordat het verwachte gedragseffect vervalt. Het terugdraaien van de pakketverkleining wordt gezien als een financieringsschuif van het derde compartiment naar het tweede compartiment en

wordt derhalve niet als een intensivering beschouwd. Ook de lasten veranderen niet aangezien de eigen bijdragen afnemen en de nominale premie gemiddeld genomen met hetzelfde bedrag toeneemt. Door het vervallen van het gedragseffect nemen de zorguitgaven met 0,1 mld euro toe. Verder wordt 0,3 mld euro uitgetrokken voor werkdrukvermindering, het terugdraaien van ombuigingen en voor extra investeringen in de zorgsector.

- De uitgaven voor ontwikkelingssamenwerking worden met 0,5 mld euro verhoogd.

2.2 Lastenmaatregelen

GroenLinks verlicht de microlasten met 2,9 mld euro. Dit is het saldo van 1,7 mld euro lastenverzwaring voor bedrijven en 4,6 mld euro lastenverlichting voor gezinnen. Dit beeld is echter vertekend door de fiscalisering van de kinderbijslag waarmee 3,2 mld euro uitgaven worden omgezet in lastenverlichting zonder dat gezinnen er daadwerkelijk iets van merken. Als voor deze verschuiving gecorrigeerd zou worden, verzwart GroenLinks de lasten met 0,3 mld euro, hetgeen het saldo is van een lastenverzwaring van 1,7 mld euro voor bedrijven en een lastenverlichting van 1,4 mld euro voor gezinnen.

Milieu

GroenLinks verzwart de lasten op milieu met 2,35 mld euro, waarvan 1,9 mld euro voor bedrijven en 0,45 mld euro voor gezinnen.

- GroenLinks schaft de BPM-vrijstelling voor grijze kentekens in één jaar af in plaats van in drie jaar zoals in de kabinetsplannen. Bovendien schaft GroenLinks de MRB-vrijstelling voor taxi's, de teruggaveregeling voor taxi's in de BPM en de MRB-vrijstelling voor oldtimers (ouder dan 25 jaar) af. In totaal betekent dit een lastenverzwaring van 0,65 mld euro.
- GroenLinks gaat de auto van de zaak en het woon-werkverkeer met 1,4 mld euro zwaarder belasten. Dit wordt bereikt door woon-werkverkeer als volledig privé aan te merken en de bijtelling voor de auto van de zaak te verhogen.
- GroenLinks verhoogt de tarieven van de energiebelasting voor het midden en grootverbruik met 0,5 mld euro.
- GroenLinks schaft het verlaagde tarief voor de LPG- en de dieselaccijns voor de binnenvaart af. Dit is een lastenverzwaring van circa 0,15 mld euro.
- GroenLinks voert een stoelbelasting in voor het vliegverkeer in de vorm van een toeslag van 20 euro per stoel elke keer dat een vliegtuig landt of opstijgt. Dit levert naar verwachting 1,1 mld euro op. Hiervan wordt circa de helft door buitenlandse luchtvaartmaatschappijen afgedragen, hetgeen geboekt is als niet-belastingmiddel (zie ombuigingen). De andere helft is een lastenverzwaring voor binnenlandse luchtvaartmaatschappijen.

- De duurzame ondernemersaftrek (DOA) wordt uitgebreid voor ondernemers in land- en tuinbouw, als de omzet voor 70% of meer afkomstig is van op duurzame wijze voortgebrachte producten of als de bedrijven goed scoren in het Duurzame Ondernemers Punten-systeem. GroenLinks trekt hiervoor in 2005 0,1 mld euro uit.
- GroenLinks trekt 0,1 mld euro uit voor een heffingskorting in voor duurzame consumptie. Dit zou vorm moeten krijgen als een soort Ecomiles systeem, waarbij de consument een deel terugkrijgt van uitgaven aan duurzame geproduceerde consumptie.
- Overige milieumaatregelen van GroenLinks verzwaren de lasten met 0,7 euro en omvatten de invoering van een vaarbelasting op recreatievaartuigen, de invoering van een belasting op de winning van delfstoffen, de invoering van een belasting op kunstmest en bestrijdingsmiddelen, en de invoering van een verbruikersbelasting op vlees.

Inkomen en arbeid

GroenLinks verlicht de lasten op inkomen en arbeid met 6,75 mld euro waarvan 1,6 mld euro voor bedrijven en 5,15 mld euro voor gezinnen.

- GroenLinks verzwart de lasten op het eigen woningbezit in 2005 met circa 0,65 mld euro. In de eerste plaats verplaatst GroenLinks de (WOZ-)waarde van de eigen woning van box 1 naar box 3. Deze verplaatsing impliceert dat het eigenwoningforfait wordt verhoogd van (maximaal) 0,6% naar 4%. Hierbij geldt echter een vrijstelling van 160 000 euro voor alleenstaanden en van 224 000 voor gehuwden/samenwonenden. De aftrek van hypotheekrente wordt vervangen door een (fiscale) hypotheekrentesubsidie van 30% over de rente op 'noodzakelijke schuld', dat wil zeggen het bedrag waarmee de hypotheekschuld het financiële vermogen overtreft. Voor mensen die reeds een eigen woning bezitten geldt een overgangstermijn van 15 jaar. Het tarief voor het eigenwoningforfait wordt geleidelijk verhoogd naar 4%. Voor mensen die in 2005 onder het (maximale) tarief van 0,6% vallen wordt het tarief ieder jaar verhoogd met 0,2%-punt (3,4/15). De hypotheekrenteaftrek wordt geleidelijk verminderd door het tarief waartegen aftrek plaatsvindt geleidelijk te verlagen naar 30%. Voor mensen die nu in het 52%-tarief vallen wordt het tarief waartegen aftrek plaatsvindt ieder jaar verminderd met 1,5%-punt (22/15); voor mensen die nu in het 42%-tarief vallen wordt het tarief ieder jaar verminderd met 0,8%-punt (12/15). Het noodzakelijke schuldbegrip wordt over vijf jaar (2009) in één keer ingevoerd om eigen-woningbezitters de kans te geven hun portefeuille aan te passen.

Ten slotte voert GroenLinks de door het kabinet geplande aftopping van het eigen woningforfait op de aftrekbare hypotheekrente niet in.

Deze alternatieve fiscale behandeling van de eigen woning drukt de huizenprijzen naar verwachting in 2005 met 3% omdat, ondanks de geleidelijke invoering voor bestaande eigen woningbezitters, de financieringskosten van de eigen woning voor starters en doorstromers op

de woningmarkt al gelijk fors toenemen en de prijzen van woningen worden bepaald in het kleine deel van de woningvoorraad dat wordt verhandeld.

- Het belastingtarief eerste en tweede schijf wordt met 1%-punt verlaagd. Dit is een lastenverlichting van 2,2 mld euro. Voorts worden het belastingtarief derde en vierde schijf ieder met 2%-punt verhoogd: 0,85 mld euro lastenverzwaring. GroenLinks voert een vijfde belastingschijf in vanaf 100 000 euro met een tarief van 70%; een lastenverzwaring van 0,35 mld euro.
- GroenLinks topt de fiscale faciëring van de pensioenopbouw af op anderhalf keer modaal. Dit betekent een verhoging van de EMU-relevante belastinginkomsten in 2005 met 2,3 mld euro (zie CPB Notitie 2004/3). Tegenover de lastenverzwaring nu staan in de toekomst lagere belastingen over de pensioenuitkeringen. Niettemin levert de maatregel in de tijd gezien een lastenverzwaring op voor de betrokken werknemers als gevolg van het vervallen van de fiscale subsidie op pensioensparen boven de maximumgrens. Deze subsidie bestaat uit het toepassen van de omkeerregel en het niet belasten van het opgebouwde pensioenvermogen in box 3. Om te compenseren voor het verlies van deze fiscale subsidie zouden betrokken werknemers 0,75 mld euro meer pensioenpremie moeten inleggen in 2005. Dit bedrag wordt ingeboekt als de voor de MLO relevante lastenverzwaring van de maatregel. In paragraaf 3 staat vermeld van welk scenario is uitgaan wat betreft de gedragsreactie van betrokken werknemers.
- GroenLinks draait de verhoging van de arbeidskorting sinds 2002 terug. Dit is een lastenverzwaring van 1,5 mld euro.
- De resterende arbeidskorting wordt vervangen door een inkomensafhankelijke arbeidskorting (EITC: “earned income tax credit”) op jaarloonbasis. Tussen 0 en 50% van het wettelijk minimumloon (WML) loopt deze op naar 575 euro. Tussen 50% en 100% van het WML loopt de EITC scherp op van 575 euro tot 2300 euro. In het traject van 100% tot 140% van het WML blijft de EITC constant, om daarna lineair af te lopen om bij ongeveer 51 400 op nul uit te komen. Per saldo betekent dit een lastenverlichting van 4 mld euro.
- De geleidelijke afschaffing van de afdrachtsvermindering lage lonen en langdurig werklozen uit het Strategisch Akkoord 2002 wordt door GroenLinks teruggedraaid. Dit is een lastenverlichting van 0,85 mld euro.
- De combinatiekorting wordt afgeschaft en met het daarbij vrijgekomen geld wordt de gerichte combinatiekorting (combinatiekorting alleen gericht op minstverdienende partner en alleenstaande met kinderen) verhoogd van 389 naar 865 euro. Per saldo is dit lastenneutraal, maar wel is sprake van een verschuiving van 0,5 mld euro.
- GroenLinks voert een heffingskorting voor langdurige minima in van 0,1 mld euro.
- De kinderkorting wordt verlaagd, wat een lastenverzwaring van 0,2 mld euro betekent.
- GroenLinks fiscaliseert de kinderbijslag en zet deze tezamen met de resterende kinderkorting en de aanvullende kinderkorting budgettair neutraal om in een inkomensafhankelijke kinderkorting. Tot inkomens van 140% van het belastbaar WML bedraagt deze korting 1635

euro per kind. Vanaf dit inkomen loopt de korting in stapjes af tot nul bij een inkomen van circa 100 000 euro. Dit betekent een lastenverlichting van 3,15 mld euro. Hier staat echter een ombuiging voor hetzelfde bedrag tegenover door afschaffing van de kinderbijslag zodat dit macro per saldo geen effect op de koopkracht heeft.

- GroenLinks voert een verplichte werkgeversbijdrage voor een derde van de kosten voor kinderopvang in. Dit is een lastenverzwaring van 0,25 mld euro.
- De zelfstandigenaftrek wordt verhoogd en omgevormd tot een korting die ook wordt uitgekeerd bij een te lage belastingafdracht. De extra zelfstandigenaftrek voor starters komt te vervallen. Verhoging, omvorming en integratie van de twee regelingen gaan gepaard met een lastenverlichting van 1 mld euro.
- GroenLinks draait de pakketverkleining ZFW van 2004 in 2005 terug en verlaagt de gemiddelde nominale ZFW-betalingen met 169 euro tot 194 euro per volwassene. Tezamen verlichten deze maatregelen de lasten met 1,4 mld euro.
- Het niet invoeren van de no-claimteruggaveregeling leidt volgens de CPB-methodiek niet tot een verandering van de lasten. Weliswaar gaan de gemiddelde nominale ZFW-betalingen omlaag maar daartegenover staat dat de gemiddelde teruggave vervalt.

Vermogen en winst

GroenLinks verzwart de lasten op vermogen en winst met 1,55 mld euro waarvan 1,4 mld euro voor bedrijven en 0,15 mld euro voor gezinnen.

- GroenLinks schaft in box 3 de aftrek voor schulden af zodat box 3 een heffing wordt op bruto vermogen. Dit is een lastenverzwaring van naar schatting 0,3 mld euro. Verondersteld is dat door herschikking van de portefeuille (balansverkorting) dit bedrag halveert.
- GroenLinks verhoogt het vennootschapsbelastingtarief ten opzichte van het kabinet met 3,5%-punt tot 35%, 0,5%-punt hoger dan in 2004. Dit is een lastenverzwaring van 1,45 mld euro. Vanwege de vertraagde doorwerking hiervan op de ontvangsten vennootschapsbelasting komt hier in 2005 circa 1 mld euro daadwerkelijk binnen. Dit kas-transactieverschil wordt beschouwd als een uitverdieneffect. Voorts verlaagt GroenLinks het opstarttarief van de vennootschapsbelasting dat geldt voor de eerste 22 569 euro van de winst met 2%-punt tot 25%. Dit is een lastenverlichting van 0,05 mld euro.

Tabel 2.3 Microlasten, 2005, in mld euro

Milieu	2,3
Inkomen en arbeid	- 6,8
Winst en vermogen	1,6
Overig	
Totaal	- 2,9
w.v. bedrijven	1,7
w.v. gezinnen	- 4,6

3 Macro-economische effecten

Het uitvoeren van de hiervoor beschreven wijzigingsvoorstellen leidt in 2004 tot 0,5%-punt meer economische groei (zie tabel 3.1). Dat is volledig toe te schrijven aan extra productie en werkgelegenheid bij de overheid en de zorgsector. De productiegroei in de marktsector blijft per saldo ongewijzigd; de licht positieve effecten op de particuliere consumptie, de bedrijfsinvesteringen en de investeringen in woningen worden gecompenseerd door de licht negatieve effecten op de binnenslands geproduceerde uitvoer en de uitvoer van diensten.

De lastenverlichting voor gezinnen heeft een opwaarts invloed op de particuliere consumptie. Dit effect wordt echter nagenoeg volledig tenietgedaan door de drukkende invloed op de huizenprijs en daarmee op het gezinsvermogen als gevolg van de voorstellen ten aanzien van de hypotheekrenteaftrek.

De groei van de werkgelegenheid in 2005 met ruim 50 000 personen hangt vooral samen met de plannen van GroenLinks om de gesubsidieerde banen te behouden en extra werkgelegenheid in de zorg en het onderwijs te financieren. In de marktsector komt het aantal extra banen 4 000 personen hoger uit. In combinatie met een lichte afname van het arbeidsaanbod als gevolg van het niet afschaffen van de kortdurende WW-uitkeringen resulteert een daling van de werkloosheid van ruim 55 000.

De inflatie komt 0,7%-punt hoger uit, vooral vanwege hogere heffingen (onder andere op energie, vlees, auto's en vliegtuigstoelen). De hogere inflatie werkt ook door op de contractloonstijging, die daarnaast toeneemt als gevolg van de hogere replacement rate. De lastenverlichting voor werknemers heeft weliswaar een drukkend effect op de contractloonontwikkeling, maar biedt onvoldoende tegenwicht.

Het EMU-saldo komt 0,3% van het BBP lager uit, op -2,9%. Ex ante neemt het EMU-saldo af met 0,5% van het BBP, maar door inverdieneffecten komt ex post de verslechtering van het EMU-saldo lager uit.

Tabel 3.1 Macro-economische effecten in 2005

	Afwijkingen in %
Contractloon marktsector	0,5
Consumentenprijsindex (CPI)	0,7
Bruto binnenlands product (BBP) (volume)	0,5
Productie marktsector (volume)	0,0
Particuliere consumptie (volume)	0,1
Investerings bedrijven (excl. woningen, volume)	0,0
Uitvoer goederen (excl. energie, volume)	0,0
Werkgelegenheid (personen)	0,7
Arbeidsinkomensquote marktsector (%-punt)	-0,1
EMU-saldo (% BBP)	-0,3

Het is onzeker hoe werknemers en werkgevers zullen reageren op de invoering van een maximaal fiscaal gefacilieerd pensioengevend inkomen. In deze notitie is uitgegaan van een scenario waarbij de economische effecten op korte termijn nihil zijn. Conform CPB Notitie 2004/3 wordt aangenomen dat het werkgeversdeel van de pensioenpremies over het loon boven de maximumgrens in de vorm van een hoger bruto loon wordt uitbetaald aan de werknemers en dat werknemers de resulterende netto-inkomsten geheel en al gebruiken voor de opbouw van een individuele aanvulling op het pensioen. De arbeidskosten en de koopkracht veranderen in 2005 in dit scenario niet. Door het wegvallen van de fiscale subsidie boven de maximumgrens zullen echter de netto pensioenuitkeringen in de toekomst lager uitvallen. Een tweede scenario is dat de betrokken werknemers het ambitieniveau van hun pensioenen intact willen houden. Vanwege het wegvallen van de fiscale subsidie zal dan de premie-inleg omhoog moeten. Dit kan leiden tot hogere arbeidskosten dan wel een geringere koopkracht waardoor de economische ontwikkeling in 2005 neerwaarts beïnvloed wordt. Een derde scenario is dat betrokken werknemers het hogere bruto loon niet volledig gaan inleggen in individuele pensioenregelingen, maar deels gaan aanwenden voor consumptieve doeleinden. In dat geval zou de economische ontwikkeling in 2005 gestimuleerd worden.

Het gunstige effect op het BBP in 2005 is vooral te danken aan een bestedingsimpuls. Dit effect kan op langere termijn alleen standhouden voorzover de wijzigingsvoorstellen ook de structurele groei vergroten. De effecten op de structurele groei zijn in het kader van de tegenbegroting niet afzonderlijk geanalyseerd. In kwalitatieve zin kunnen hierover op basis van eerdere analyses wel een aantal opmerkingen worden gemaakt.

Voor de arbeidsmarkt zijn vooral relevant het behoud van de SPAK, de introductie van een inkomensafhankelijke arbeidskorting (EITC), de verhoging van het minimumloon en de daaraan gekoppelde uitkeringen, het niet doorgaan van de WW-maatregelen van het kabinet en

de verandering van de belastingtarieven. Deze maatregelen hebben effect op de evenwichtswerkloosheid en het structurele arbeidsaanbod en daarmee op de structurele groei in de komende jaren. Op voorhand kan echter niet gezegd worden in welke richting dat per saldo zal zijn, omdat de effecten deels tegengesteld zijn. Het behoud van de SPAK verlaagt de loonkosten en vermindert daarmee de wig en de evenwichtswerkloosheid. Het verhogen van het minimumloon en daaraan gerelateerde uitkeringen werkt daarentegen tegengesteld, omdat het via een hogere replacement rate tot opwaartse druk op de lonen leidt. De extra middelen die worden ingezet voor de EITC werken stimulerend voor mensen om over te stappen van een uitkering naar een baan. Dit leidt tot extra werkgelegenheid voor het laagopgeleide deel van de beroepsbevolking. Het inkomensafhankelijk element zorgt voor een verhoging van de marginale wig op het afbouwtraject, met negatieve effecten op het arbeidsaanbod en de arbeidsproductiviteit doordat extra inspanningen en scholing minder renderen. Tot slot verhoogt het niet doorgaan van de WW-maatregelen de replacement rate waardoor het arbeidsaanbod negatief wordt beïnvloed. De gewijzigde belastingtarieven verlagen per saldo de wig.

De hogere milieuheffingen zullen deels worden doorberekend in de prijzen. Dat leidt via een verslechtering van de concurrentiepositie tot verlies van marktaandeel. Tegenover de negatieve effecten voor de Nederlandse uitvoer staan extra investeringen in energiebesparende maatregelen. Dat is op termijn gunstig om de uitstoot van CO₂ te verminderen.

Ten slotte kan van een deel van de intensiveringen, en met name die in het onderwijs, een positief effect uitgaan op het structurele groeivermogen van de Nederlandse economie middels een hogere structurele productiviteitsontwikkeling.¹

4 Koopkrachteffecten

De maatregelen van GroenLinks leiden tot een forse herverdeling van hoge inkomens naar lage inkomens. Het koopkrachtbeeld van uitkeringsgerechtigden en vooral werkenden met een laag inkomen verbetert substantieel.

Uitkeringsgerechtigden profiteren van de herstelde koppeling en het terugdraaien van de ombuiging op de huursubsidie. Ook de salarissen in de collectieve sector worden weer gekoppeld aan die in de marktsector.

Huishoudens met lage inkomens profiteren van de verlaging van de nominale ZFW-premie en de beperking van de eigen betalingen met in totaal 169 euro. De afschaffing van de no-claimteruggaveregeling en de pakketverkleining pakt gemiddeld koopkrachtneutraal uit. Voor

¹ In het algemeen kan gesteld worden dat de zogenoemde 'programma-effecten' van specifieke maatregelen, bijvoorbeeld op het terrein van het openbaar bestuur, onderwijs en zorg, in de berekeningen buiten beschouwing blijven.

huishoudens die meer dan gemiddeld gebruikmaken van de zorgvoorziening is dit gunstig en voor huishoudens die minder dan gemiddeld gebruikmaken van de zorgvoorziening is dit ongunstig.

Ook profiteren veel huishoudens met kinderen van de omzetting van de kinderbijslag in een inkomensafhankelijke kinderkorting. Voor huishoudens met twee kinderen en een inkomen lager dan 24 400 loopt dit voordeel op tot 1500 euro. Voor huishoudens met een inkomen hoger dan 50 000 euro is de korting lager dan de huidige kinderbijslag. Tweeverdieners met kinderen en vooral werkende alleenstaande ouders ondervinden tevens voordeel van de verhoging van de aanvullende combinatiekorting met 475 euro en de daarbij gepaard gaande afschaffing van de generieke combinatiekorting; dit gaat ten koste van de koopkracht van alleenverdieners.

Alle werkenden met een inkomen beneden 24 800 euro profiteren van de vervanging van de arbeidskorting door een EITC; het maximum van de EITC ligt namelijk 1000 euro hoger dan het maximum van de huidige arbeidskorting. Werknemers met een inkomen boven 36 700 euro ontvangen minder aan EITC dan de huidige arbeidskorting en werknemers met een inkomen van meer dan 51 800 euro verliezen zelfs de gehele arbeidskorting.

Alle huishoudens profiteren van de daling van de tarieven in de eerste twee schijven met 1%-punt. Huishoudens met een hoog inkomen ondervinden nadeel van de hogere tarieven in de 3e en de 4e schijf en de invoering van een 5e schijf met een tarief van 70%. De afschaffing van de maatregel inzake de aftopping van het eigenwoningforfait (Hillen) is ongunstig voor huishoudens met een eigen huis waarvan de bijtelling van het eigenwoningforfait meer bedraagt dan de hypotheekrenteaf trek. Deze lastenverzwaring zal vooral bij 65-plussers, die relatief vaak hun hypotheekschuld hebben afgelost, terechtkomen. Het eerstejaarseffect van de gelijktijdige verhoging van tarief van het eigenwoningforfait en de invoering van een vrijstelling is klein. Huishoudens met zowel schulden als vermogen ondervinden nadeel van de omvorming van de box 3-heffing naar een heffing op bruto vermogen in plaats van netto vermogen; schulden zijn hierdoor niet meer aftrekbaar.

In de koopkrachteffecten voor de steekproef van huishoudens is geen rekening gehouden met de beperking van de hypotheekrente-aftrek tot de noodzakelijke schuld en met de invoering van een maximum fiscaal gefacilieerd pensioengevend inkomen. Bij de gekozen gedragsreacties hebben deze maatregelen pas op termijn effect op het beschikbare inkomen van eigenwoningbezitters respectievelijk werknemers met hoge inkomens.

Tabel 4.1 Koopkrachteffecten (exclusief incidenteel) naar huishoudtype, inkomensbron hoofdverdiener en huishoudinkomen, 2005

Bruto huishoudinkomen ^a	Alleenverdieners		Tweeverdieners		Alleenstaanden ^b		Alle huishoudtypen	
	effect GL	GL incl. MEV	effect GL	GL incl. MEV	effect GL	GL incl. MEV	effect GL	GL incl. MEV
mediaan koopkrachtmutatie in %								
Werknemers								
< 150% WML	10¼	10	} 8¼	} 7¼	9¼	7¼	} 4	} 2½
150-250% WML	5	4			4½	2½		
> 250% WML	- 4	- 5¼	2½	1	- 3	- 4½		
Uitkeringsgerechtigden								
< 120% WML	5	4	} 4¾	} 3¾	4	2	} 3¾	} 2¼
> 120% WML	3¾	2½			3¾	1		
65-plussers								
< 120% AOW	} 2½ }	2½	3	3¼	3	2¾	} 2¾ }	} 2½
> 120% AOW			2¼	2	¾	½		
Totaal							3½	2½

^a Bruto inkomen uit arbeid of uitkering; WML = bruto minimumloon, AOW = bruto 100% AOW-uitkering.

^b Inclusief alleenstaande ouders.

Effect op replacement rate en marginale druk

Door de voorstellen van GroenLinks stijgt de replacement rate, de verhouding tussen het beschikbaar inkomen uit een uitkering en uit werk, per saldo met ¾%-punt. De EITC en de vervanging van de generieke combinatiekorting door een aanvullende combinatiekorting hebben een sterk neerwaarts effect op de replacement rate. Dit wordt echter gecompenseerd door het opwaartse effect van de verhoging van het WML, de verlaging van de nominale premie en de invoering van de nieuwe kinderkorting. Ten slotte leidt het terugdraaien van de WW-maatregelen, die de toegang tot de WW bemoeilijken, tot een sterke stijging. Een stijging van de replacement rate vermindert de financiële prikkel voor uitkeringsgerechtigden om een baan te zoeken en te aanvaarden.

De verlaging van het tarief in de eerste en tweede schijf leidt tot een verlaging van het marginale tarief aan de onderkant van de inkomensverdeling; de verhoging van het tarief in de derde en vierde schijf en de introductie van een vijfde schijf leiden tot een verhoging aan de bovenkant. De nieuwe kinderkorting, die in tegenstelling tot de huidige kinderbijslag sterk inkomensafhankelijk is, verhoogt de marginale wig op het afbouwtraject tussen 24 400 en 100 000 met 2%-punt à 9%-punt. In het opbouwtraject van de EITC is er sprake van een verlaging van de marginale druk met 6%-punt. In het afbouwtraject, tussen 24 800 en 51 800 euro stijgt de marginale druk met 8,5%-punt. Een stijging (daling) van de marginale druk vermindert (vermeerdert) de prikkel om (meer) te gaan werken en om een hoger loon na te streven.